

POTS – ZAKLJUČNI IZPIT NA VIŠJIH SREDNJIH ŠOLAH

NALOGA IZ SLOVENŠČINE (Za vse smeri: redne in eksperimentalne)

Izberi enega izmed štirih tipov nalog!

TIP A – ANALIZA BESEDILA

Ivan Pregelj: Tolminci

Ozračje je bilo soparno, tiščalo je na možgane in srbežilo kožo. V neskončno dolgih presledkih so tolkli udarci cerkvene ure raz desni stolp jezuitske cerkve v množice na Travniku krog stebra svetega Ignacija in morilnega odra pred njimi. Okrog odra, ki je bil prevlečen z rdečim suknom, se je gibalo morje širokokrajnih klobukov. Bili so župani, ključarji in možje iz dvanajstih iz vse dežele. Priti so morali na povelje, da bodo videli umirati obsojene upornike. Izza odra se je vzel na deske človek v tesni obleki, rejen in mišičast, len in gibek obenem, gladko obrit, a s toliko bohotno rastjo brade, da je bil kakor s sajami namazan. Smolnato temni lasje so bili kratki in kodravi, noge so bile možu na kolenih krivo stisnjene. Žvižgal si je neko skrajno revno melodijo s čudno strahotno kadenco. Bilo je kakor da mož glumi z glasom svoj posel, ko dviga meč in ga nato trenutno spusti v tilnik svoji nesrečni žrtvi.

Ura je udarila devet. Ljudje ob rašteljskih vratih, ob Grabljah, so se zganili. Nemir se je od tam razlil po vsem širokem trgu, mimo oken, streh in podstrešij, od glave do glave. Odru najbližji kmetje so se pokrižali. Med župane in ključarje se je vrinila in prerila čudna ženska in se postavila tik pred oder. Nekdo se je vznevoljil, kam rije baba...

Rabelj je zamahnil z roko čez množico. Videti je bilo, da peljejo neki ljudje surovih lic, očitno rabljevi hlapci, voz, podoben velikemu zaboju. Ljudstvo se je z gnusom in grozo odmikalo. Voz so zapeljali na oder. Tedaj je zazvonilo od nekod, ostro, mrliško. Iz ulice po raštelu se je prikazal strašni sprevod: obsojenci z močno stražo. Pred mestno hišo na vzvišen prostor so stopili sodniki. Straža je peljala obsojence pred sodnike, ki so še enkrat prebrali obsodbo in zlomili palico nad obsojenimi. Zopet se je oglasil strupeno mrliški zvon »grešnikov«. Straža je gnala upornike proti morilnemu odru. Bili so štirje: Gradnik, Lovrenc Kragulj, Martin Munih in Gregor Kobal. Redovnik kapucinec jih je spremljal. Bil je droban človek s strašno redko brado. Glas pa mu je pel glasno in jasno.

»Otroci, Boga imejte v mislih! Otroci, odpustite!«

*

Janez Gradnik je prvi stopil na oder. Čudno dvorljivo mu je stopil rabelj naproti in ga potegnil na deske. Čuti je bilo, kako škripljejo, tolikšna tišina je ležala v ljudeh okoli. Kmetje so mladega moža komaj spoznali. Bil je strašno shujšal, ves zelen je bil v obraz, ki ga je bila divje porasla brada. Pogledal je izgubljeno po ljudeh. Takrat se je zganila pod odrom ona sitna ženska in zavpila s čudno moškim glasom:

»Janez! Tina te pozdravlja!«

Gradnik je osupnil in iskal za glasom. Hotel je nekaj reči, pa so mu le ustnice zadrgetale. Videl je rabljeve hlapce pripravljene kar za skok. Ozrl se je. Videl je svoje sodnike v svetlih uradnih oblekah, mrke, slovesne, blede. Videl je morje ljudi, kakor daleč mu je šlo oko. Potem je še videl sinjino neba, zadihal z užitkom jutranji zrak. Rosne kaplje so mu zalile čelo.

Noben vetrič ni dahnil.

»Poklekni, prišla je ura...« je čul redovnika. Že so ga zgrabili rablji. Vežejo mu roke na hrbet, drugi mu hočejo zavezati oči. Otrese se, ne mara. Z odprtimi očmi hoče umreti.

POTS – ZAKLJUČNI IZPIT NA VIŠJIH SREDNJIH ŠOLAH

NALOGA IZ SLOVENŠČINE (Za vse smeri: redne in eksperimentalne)

Ivan Pregelj (1883 – 1960), rojen v Mostu na Soči, je vnesel v slovensko pripovedništvo mnogo zahodnoslovenskih in zgodovinskih motivov. Odlomek je iz romana Tolminci, ki je bil prvič objavljen v letih 1915 – 1916 z naslovom Tlačani.

1. Razumevanje

Preberi in na kratko obnovi besedilo ter umesti dogajanje v zgodovinski čas in prostor.

2. Analiza

- 2.1. Katero službo opravlja »človek v tesni obleki, rejen in mišičast...«?
- 2.2. Kdo je v žensko preoblečena oseba z moškim glasom?
- 2.3. Literarna (nezgodovinska) oseba z imenom Tina nastopa v tem romanu in še v noveli z naslovom...
- 2.4. Pregljevo besedišče je znano po svoji izvirnosti. Poišči v odlomku nekaj zanj značilnih izrazov in stilemov.

3. Poglobitev

- 3.1. Neki kritik je zapisal, da zasnova romana ni epična, temveč dramatična. Ali lahko dokažeš to trditev?
- 3.2. Označi psihološko dogajanje v notranjosti Janeza Gradnika, tik preden so ga obglavili.

TIP B – IZDELAVA KRATKEGA ESEJA ALI ČASOPISNEGA ČLANKA

(Izberi eno od štirih predlaganih tem)

NAVODILA

Razvij izbrano temo v obliki *kratkega eseja* ali *časopisnega članka*. Pomagaj si z navedenim gradivom in s spremnimi podatki.

Če se odločiš za obliko *kratkega eseja*, interpretiraj in primerjaj predlagane podatke in gradivo ter jih uporabi za svojo obravnavo. Pri tem upoštevaj tudi svoje znanje in študijske izkušnje.

Za svoj esej poišči primeren naslov in navedi, kakšnemu tipu publikacije (strokovna revija, šolski zbornik referatov, kulturna revija, drugo) je namenjen. Če se ti zdi primerno, razdeli obravnavo na paragrafe, ki imajo lahko vsak svoj naslov.

Če se odločiš za obliko *časopisnega članka*, poišči med gradivom in podatki enega ali več elementov, ki se ti zdijo pomembni, in z njihovo pomočjo sestavi svoj članek.

Članek primerno naslovi in navedi, v kakšnem časopisu (dnevnik, poljudna revija, šolsko glasilo, drugo) bi ga nameraval objaviti. Za aktualizacijo teme se lahko navežeš na izmišljene ali resnične priložnosti (kot so razstave, obletnice, simpoziji ali pomembni dogodki).

V obeh primerih liste navpično prepogni na polovico in izpolni do štirih ali pet stolpcev.

POTS – ZAKLJUČNI IZPIT NA VIŠJIH SREDNJIH ŠOLAH

NALOGA IZ SLOVENŠČINE
(Za vse smeri: redne in eksperimentalne)

1. LITERARNO - UMETNOSTNO PODROČJE

TEMA: **Sprehod po središču Ljubljane**

GRADIVO

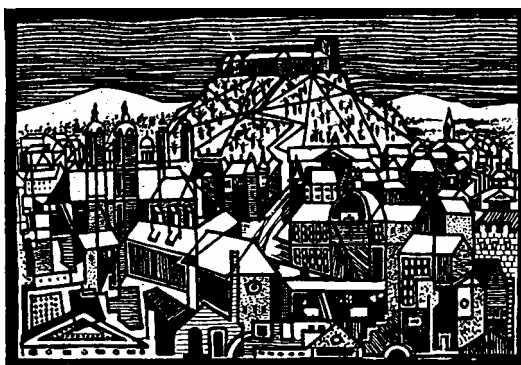
Prešernov trg. »Prešernov spomenik, trg in Tromostovje imajo v mestu posebno veljavo: zaradi pričevanj preteklosti in umetnin, zaradi poezije in državne himne Zdravljice, zaradi patine in mladosti, ki poseda na obrobah spomenika, zaradi pozitivne energije, ki jo oddaja poetov um, zaradi trikrakega mostu in reke, ki polzi mimo.«

Trg je živahno družabno središče, še posebej, ko se na prosto preseli gostinska ponudba; ko se izmenjujejo recitali s koncerti in lutke s spontanimi glasbenimi nastopi; na dan pesnikove smrti (8. februar) se prireditve vrstijo od jutra do pozne noči; in na silvestrovo, ko številni Ljubljčanji družno zarajajo v novo leto. (...)

V srednjem veku je bil prostor namenjen trgovanju in prek lesenega mostu in Špitalskih vrat povezan s starim delom mesta. Ko so v začetku 19. st. podrli obzidje, so se trgovci z mostu in trga preselili v trgovinice ob Čopovi ulici. Trg so tlakovali in mu (po potresu l.1895) z gradnjo stavb, prilagojeno višini frančiškanske cerkve, in s postavitvijo pesnikovega spomenika z golo muzo, ki je ob okritju (l. 1905) sprožila nemalo negotovanja, dali današnjo podobo. Trikot ob spomeniku krasijo tri vitke breze. (...)

Leseni Špitalski most (imenovan po bližnjem »špitalu« na mestu današnje Kresije) so zamenjali s kamnitim l. 1842 in ga imenovali Francov (po očetu poznejšega cesarja Franca Jožefa). Med obema vojnama (l. 1931) mu je arhitekt Jože Plečnik dodal levi in desni poševni krak za pešce in ga spremenil v današnje Tromostovje.«

(DANIELA ZORKO: *Mesto na dlani: Ljubljana*, Ljubljana, 2000)

MELITA VOVK, *Ljubljana*

Grad. »Skoraj prav tako pomemben kot Ljubljana pa je bil za Ljubljano grad, pozidan na prazgodovinski lokaliteti, ki je danes postal že pravi simbol slovenske prestolnice (...)

Ljubljanski grad je služil predvsem kot utrdba zlasti v srednjem veku, pozneje so ga uporabljali za različne namene. Kakšna je bila njegova prvotna podoba, lahko samo ugibamo, saj tudi dosedanje arheološke raziskave niso dale odgovora. (...)

Grajska stavba je tesno povezana tudi z našo kulturno zgodovino. V njenih ječah so se znašli tako kmečki puntarji in ujeti Turki kot protestanti, tu je bil zaprt Erazem Jamski, jeseni leta 1914 pa je moral prebiti v njih kar šest tednov Ivan Cankar – sled o tem najdemo v njegovih Podobah iz sanj v črtici Sence. Kot kaznilniški kurat pa je devet let služboval na gradu Janez Cigler, avtor prve slovenske povesti Sreča v nesreči.«

(IVAN STOPAR, *Sprehodi po stari Ljubljani*, Ljubljana, 1992)

POTS – ZAKLJUČNI IZPIT NA VIŠJIH SREDNJIH ŠOLAH

NALOGA IZ SLOVENŠČINE (Za vse smeri: redne in eksperimentalne)

» Kakor kokoš na jajcih čepi srednjeveški grad nad rodnim mestom. In ponoči brli luč v starinskem stolpu. S strahom in radovednostjo sem se v otroških letih plazil okoli debelih zidov, po njih so se širili mahovi, ponekod se je vzpenjal bršljan. Z drhtečimi prsti sem razmikal špranje v trohljivi leseni lopi, kjer so hranili top, ki je dajal znamenje ob požarih, za mesto dvakrat in za okolico trikrat. Večkrat sem poskušal splezati do votlih oken s trombastimi odprtini, kjer se izza močnih drogov nikoli ni prikazala živa duša. Nobenih šip nisem videl, zato sem potihom mislil, da se morajo po grajskih dvoranah neusmiljeno potepati vetrovi. Notri so prebivali arestanti. Včasih, kadar je bilo vse naokoli posebno tiho in je martinček švigljajal po zidu, je na eni strani prihajalo čudežno mrmranje iz lukenj v zidovju, zdaj in zdaj se je oglasila poskočna pesem, ob kateri se mi je krčila duša. Poskušal sem splezati po zidu, zaman, v notranjost ni segel pogled. Fantazija pred mračnim obzidjem je ostala neoskrunjena ...«
(JUŠ KOZAK: *Rodno mesto*, 1957)

Ljubljana. Plečnik je pri preoblikovanju obrežja Ljubljane (...) zasledoval idejo povezave reke z mestom z načrtovanjem mostov, teras in dostopov do rečne gladine. Podobno priporoča v svojem načrtu regulacije Ljubljane Fabiani (1896) (...)

Plečnik je v svojem načrtovanju stremel za čim boljšo povezavo obeh bregov Ljubljane in tako zasledoval vzdušje ob bregovih Tibere v Rimu in Benetkah. Preoblikovanje in načrtovanje mostov tako pomeni nadaljevanje mestnih prostorov preko reke. Na bregovih predlaga ureditev novih in preoblikovanje obstoječih trgov (Dvorni trg, Novi trg, Marijin trg), ki jih vizualno povezuje z gradom.

Tako je Čevljarški most nadaljevanje Jurčičevega trga prek vode in povezava dveh delov srednjeveškega mesta. Vizualno se celoten prostor povezuje z grajskim stolpom nad njim.(...)«

(ANDREJA JAN: *Zasnova Plečnikovega načrtovanja prenove Ljubljane*. Urbani izziv št. 1, 2001)

2. SOCIALNO-EKONOMSKO PODROČJE

TEMA: **Ponovno odkritje potrebe po "mišljenju"**

GRADIVO

»Čemu služi filozofija? Ničemur, nikomur. Ne služi, ker nima cilja, ki naj bi mu služila. In ne služi nikomur, kajti uveljavila se je, ker ne priznava nobene avtoritete...filozofija obstaja kot prosta vaja misli, ...ki je ni mogoče togo opredeliti ali normirati. Če naleti na kako omejitev, jo prekorači, kot so spoznali mnogi od tistih, ki so se v teh dneh zbrali v Modeni na festivalu "Filozofija". Mnoge je presenetil uspeh take pobude v tem našem času, ki vedno bolj kaže znake ravnodušnosti... In vendar je filozofsko raziskovanje tudi tam, kjer se je baje rodilo, se pravi v antični Grčiji, imelo svoje festivale, kot so nam sijajno pokazali Platonovi dialogi. (Tako kot danes) tudi takrat to ni bilo zgolj proslavljanje: Sokrat, kot ga prikazuje Platon, je dobro vedel, da kdor razbije stereotipe svetega in posvetnega, pravičnega in krivičnega (danes bi rekli tega, kar je in kar ni politično korektno), tvega celó svoje življenje, kajti konec koncev se mora filozof soočiti z njim... V Modeni me je presenetila predvsem razširjena zavest o javnem značaju filozofije, o njeni nuji, da se pretvori v dialog, v katerem vsak "jaz" potrebuje sogovornika, če hoče biti "jaz", v dialog, ki more (ali celo mora) privedi do spopada med različnimi stališči – to je nekakšen boj, ki ga vsakdo opravičuje s sposobnostjo, da utemeljuje svoje teze, ne da bi si domišljajal, da razpolaga z dokončno resnico, in ki se udejanja v zavzemanju stališč, ki terjajo odločitve, včasih tudi radikalne, v spoštovanju pravice drugega do lastnega odločanja.«

G. GIORELLO, *Filosofia in piazza. Cercando il dialogo fuori dalle accademie*,
IL CORRIERE DELLA SERA, 21/9/2003

POTS – ZAKLJUČNI IZPIT NA VIŠJH SREDNJIH ŠOLAH

NALOGA IZ SLOVENŠČINE (Za vse smeri: redne in eksperimentalne)

»... med pozitivnimi kulturnimi tendencami leta 2003 moramo zabeležiti to, kar bi lahko imenovali "filozofomanija". Ne gre za milijone oseb, ki poslušajo televizijske kvize ali varieteje; in vendar – kako čudno – prisostvujemo splošni oživitvi zanimanja za vedo, ki jo njeni obrekovalci opisujejo kot popolnoma nekoristno". ... Je to trenutna moda ali kaj več?... "Rekel bi, da se je po padcu klasičnih ideologij filozofija po eni plati osvobodila od vazalstva do politike, po drugi pa našla nove izrazne kanale v sredstvih množičnega obveščanja (televiziji, časopisih). Ta proces se je nato združil z dodatnim vzgonom. Po krizi velikih ideoloških cerkva, pravih pravcatih agencij za dajanje smisla (in primis Partije) in po kratkem, a utrujajočem obdobju intelektualnega fast fooda, dobavitelj katerega so bile televizije, to je nagle in trgovske potrošnje idej in življenjskih slogov, se je jasno pokazalo, da kot človeška bitja čutimo osebno potrebo po orientaciji... Filozofija mora ostati stroga disciplina, ne pa skupek spdbudnih misli in citatov. Razen tega je zelo pozitivno, da se filozofija vrne na agoro in da se razvija v dialogu ter s pomočjo govorništva in prepričevanja. To je povratek k Sokratu... Filozofija je kritični čut. V tem smislu lahko mnogo nudi družbi. Vendar ne v smislu, da imajo filozofi v javni razpravi privilegirani položaj, pač pa v smislu, da zmore filozofsko razmišljanje, v katerega se vskdo lahko vključi, temeljito prekvasiti skupno življenje. V tem smislu je filozofija globoko demokratična.«

Remo BODEI v intervjuju za: Corrado OCONE, *Prendiamola con filosofia*, IL MATTINO, 30. decembra 2003

»Nič in nihče ni nikoli popolnoma varen pred stereotipom, fanatizmom, neumnostjo. Tudi filozofija lahko povzroča nesreče in jih je že povzročila, prav tako kot znanost... to se dogaja predvsem, ko se združi z bolj ali manj okulturnimi in ezoteričnimi, tradicionalističnimi ali apokaliptičnimi teorijami... Na splošno pa lahko trdimo, da je filozofija, prav tako kot znanost, lahko tudi dvoumna. In vendar jo vedno bolj potrebujemo...želja po filozofiji narašča in to paradoksalno prav v Italiji, državi, ki je zelo "bogata" s katedrami in inštitucijami... Filozofija lahko stopi s specialističnega piedestala in se približa ljudem. Njeno torišče ... se širi na "vroča področja" naše kulture, kot so nevrologija, sociologija, ekonomska etika, da o bioetiki sploh ne govorimo.«

Mario BAUDINO, *Ricca e vestita vai, filosofia*, LA STAMPA, 29. aprila 2003

»...Vsakdo od nas dobi ob svojem rojstvu že obstoječ svet, ki pa se stalno spreminja zaradi časovnega zaporedja generacij in prepletanja ljudstev in kultur v zemljepisnem prostoru. Vsakdo začne novo zgodbo in se neizogibno postavlja v njeno središče. V teku svojega življenja skuša tako dati smisel dogajanju, v katerega je vpleten, mislim, ki prešinejo njegov razum, strastem, ki ga prežemajo, in načrtom, ki ga vodijo. Katere zanesljive osnove in merila ima na razpolago? ... Če hočemo razumeti funkcijo in pomembnost filozofije v nasprotju s tistimi, ki trdijo da filozofija ne daje gotovosti kot znanost, utehe kot vera, čara kot umetnost, napravimo razumski preizkus, skušajmo si predstavljati, kakšen bi bil naš svet brez nje.«

Remo BODEI, *Perché c'è fame di filosofia*, IL MESSAGGERO, 19. septembra 2003.

»Filozofa spoznamo po tem, da ima čut za jasnost in čut za dvoumnost, ki sta v njem *nerazdružljiva*. Za filozofa je značilno nenehno premikanje od vednosti k nevednosti...Filozofova šibkost je njegova krepost...Skrivnost je v vseh, kot je v njem. Ali filozof o odnosu med dušo in telesom ne trdi istega kot to, kar vedo vsi ljudje...? Kaj nam pove o smrti razen tega, da je skrita v življenju, kot je telo skrito v duši...? Filozof je človek, ki se zbudi in govori, človek pa ima v sebi, brez besed, filozofske paradokse, kajti, kdor hoče res biti človek, mora biti nekoliko več in nekoliko manj kot človek.

M. MERLEAU-PONTY, *Hvalnica filozofije*, 1953

POTS – ZAKLJUČNI IZPIT NA VIŠJIH SREDNJIH ŠOLAH

NALOGA IZ SLOVENŠČINE
(Za vse smeri: redne in eksperimentalne)

3. ZGODOVINSKO-POLITIČNO PODROČJE

TEMA: **Demokratska ustava za Evropsko federacijo**

GRADIVO

1. Povzetek: 15 državnih poglavarjev in vladnih predsednikov, ki so se zbrali v Laekenu decembra 2001, je ustanovilo Konvencijo (skoraj nekakšno Ustavodajno skupščino), sestavljeno iz 105 titularnih članov (med njimi 12 Italijanov), kakih sto suplentov in 13 opazovalcev, da bi izdelali osnutek Evropske ustave. Delo se je začelo 28. februarja 2002, oktobra 2003 pa je bila listina predmet razprave pri Medvladni konferenci. Tu ni bila odobrena zaradi razhajanja v pogledih na glasovalni sistem, na vlogo predsednika Evropskega sveta in zunanjega ministra, na obrambo, na sestavo Komisije (to je ministrski svet EU), na vodenje ekonomije. Nad 60 vprašanj, ki so bila zastavljena Konvenciji, je mogoče povzeti v štiri makrovprašanja:

1. Razdelitev pristojnosti med EU in države članice.
2. Poenostavitev sporazumov.
3. Statut Listine o temeljnih pravicah.
4. Vloga državnih parlamentov znotraj Evropske federacije.

Primerjava kritičnih mnenj:

»Politični kontekst, v katerem se je odvijalo delo Konvencije – hladnost večine držav članic do evropeističnega projekta; zavist držav kandidatki zaradi pridobljene suverenosti; nazaupanje zaradi konfliktnih stališč o Iraku – gotovo ni prispeval k oblikovanju rešitev, ki bi bile nedvoumno naklonjene napredovanju in poglobljanju integracije. V luči takratne klime ne vzbuja začudenja, da je omejitvev pristojnost Unije ena od glavnih skrbi, s katerimi se ukvarja projekt Ustave.«

V. RANDAZZO, *Quali indicazioni dal progetto di Costituzione?*, v "Il pensiero Mazziniano", št. 4, 2003

»Prihaja torej na dan "prava" Ustava? S svojimi institucijami, ki se prepletajo z institucijami narodnih držav; s sistemom pravic in njihovih jamstev v skupno (in dvojno) korist evropskih državljanov; s sistemom uzakonitev, ki so medsebojno odvisne od zadnje občine galskih provinc do Rima-Bruslja v evropskem senatu-parlamentu; s sodiščem, ki ima pristojnosti kot "ustavna država"? Lahko trdimo, da gre za pravo Ustavo v smislu, da Evropska unija (onkraj tega, kar so sanjali federalisti) ni udeležena v pojavu "združitve držav", pač pa v mnogo bolj velikopoteznem pojavu združitve ustav, ki si medsebojno posredujejo legitimnost preko pravnih norm in preko kanalov, ki so diferencirani, a sovisni z evropskimi ljudstvi – evropskim ljudstvom.

Pravzaprav je še nekaj več: institucije Unije si je mogoče predstavljati kot institucije medsebojnega jamstva med evropskimi ustavami (ustavami vseh držav članic in Unije). Kajti nastajajoča evropska Ustava ne more biti sama. Rodila se bo že vključena v zvezo ustavnosti, ki obsega ustave držav članic.«

A. MANZELLA, *dalla Convenzione alla Costituzione*, v "Il Mulino", št. 409, 5/2003

»Zasluga Konvencije je bila spretno jadrnanje proti toku. Projekt pripisuje Evropi pravno osebnost, krepi pojem evropskega državljanstva, širi oblast parlamenta, podaljšuje mandat predsednika, ustanavlja zunanje ministrstvo, zmanjšuje pravico veta držav članic, vpeljuje demokratično merilo dvojne večine (držav in prebivalstva), nakazuje pot nadaljnjih pridobitev. Vendar pa ni prišlo do federalnega "kakovostnega preskoka". V nekaterih bistvenih stvareh (zunanje zadeve, obramba, državna blagajna) še velja načelo enoglasnosti, kar je sinonim nemoči. [...] Ali obstajajo možnosti za kako odločilno izboljšavo? Na žalost je odgovor na to vprašanje negativen.«

S. ROMANO, *L'Italia tra ambizioni e realismo*, v CORRIERE DELLA SERA, 3. oktobra 2003

POTS – ZAKLJUČNI IZPIT NA VIŠJIH SREDNJIH ŠOLAH

NALOGA IZ SLOVENŠČINE (Za vse smeri: redne in eksperimentalne)

»Preambula Ustave EU: "Naša Ustava se imenuje demokracija, ker oblast ni v rokah maloštevilnih, ampak večine." Ker je bila izpuščena omemba "prvenstva razuma" in "razsvetljenske tradicije", niso hoteli dodati eksplicitne omembe "krščanskih korenin" Evrope, kot bi želel papež Janez Pavel II. ("Evropa je krščanska ali pa ni Evropa"), v upoštevanju različnih evropskih verskih kultur. V tem pogledu je bilo napisano, da se ta predlog ... namreč ne predstavlja kot želja, da se krščanska vera privilegira v škodo drugih verstev, ki so danes prisotna na evropskem teritoriju, ampak da se pospešuje tisti evropski humanizem, ki se je oblikoval s pomočjo masovnega pokristjanjenja evropskih narodov (...) Dodatek omembe krščanskih korenin v Novi evropski Ustavi bi pomenil, še enkrat, upoštevanje ljudi, vseh ljudi in ne samo nekega novega razreda intelektualne elite.«

V. GROSSI, *Il riferimento alle radici cristiane ...*, v L'OSSERVATORE ROMANO, 2. oktobra 2003

»V ustavnem osnutku je po eni strani ključno načelo odprtega in konkurenčnega tržnega gospodarstva; kot je bilo v bistvu vedno prisotno v Uniji vse od njenih začetkov z Rimsko pogodbo iz l. 1957, ustanoviteljico EGS, po drugi strani pa je v osnutku osrednjega pomena "vrednota solidarnosti", ki je bila samo pred kratkim povzdignjena v Uniji na isto, najvišjo raven pomembnosti kot svoboda, enakost, strpnost in pravičnost, kot je zapisano v IV. oddelku Listine o temeljnih pravicah. (...) Ustavni osnutek definira omejitve in načine javnih posegov v ekonomski sistem, po načelu proporcionalnosti in subsidiarnosti, ki ga je uvedel Traktat iz Maastrichta (...): Ko pride do tržnih stečajev, mora Javna uprava, če njene izgube niso še večje, nastopiti, da jih popravi (...) ali zaustavi (...). Notranja koherentnost ustavnega osnutka je šibkejša tam, kjer postavlja zaposlovalno politiko med izključno koordinacijske politike z "načelnimi smernicami" Unije.«

F. KOSTORIS PADOA SCHIOPPA, *Efficienza e solidarietà*, v IL SOLE 24 ORE, 5. oktobra 2003

4. TEHNIČNO-ZNANSTVENO PODROČJE

TEMA: Naravni čas, zgodovinski čas ter čas poezije in duše – variacije o skrivnosti časa

GRADIVO

»Čas je dragocen dar, ki nam je bil dan, da postanemo boljši, modrejši, zrelejši, popolnejši.«

TH. MANN, *Romanzo d'un romanzo*, Milan, Mondadori, 1952

»Čas z veliko začetnico je zelo komplicirana zadeva, če se nanjo zaletiš z glavo, si jo lahko razbiješ. Najprej se pojavi na primer vprašanje: je Čas vedno bil ali se je začel v določenem trenutku? Upoštevajmo odgovor svetega Avguščina: Časa ni bilo, ni obstajal, dokler Bog ni ustvaril vesolja... Čas naj bi se torej nekoč začel, saj je fizik Werner Heisenberg nekje zapisal, da " o času se zdi, da je imel nekakšen začetek. Mnoga opažanja nam govorijo o začetku vesolja pred štirimi milijardami let..." Za božjo voljo, ustavimo se tukaj in ne spuščajmo se v vprašanja-pasti, kot je to: in kaj je počel Bog, preden je ustvaril svet? Zaslužili bi si odgovor: Bog je pripravljaval pekel za tiste, ki postavljajo taka neumna vprašanja. Lahko pa naletimo na manj neumna vprašanja, kot je na primer to: kdaj bo konec časa? Če sprejmemo Svevovo domnevo o svetu brez ljudi in boleznih, ki se kot gladka biljardna krogla kotali v vesolju, kje je Čas? Sveti Avgustin je stvar enostavno rešil, češ da čas teče samo za nas, in morda je imel prav. Čas se bo končal, kot piše Savater, ko bo " prišel dan, ki bo napravil konec dnevom, prišla bo končna ura, trenutek, po katerem se bo končalo dogajanje, negotovo zaporedje dogodkov in se nikoli nič več ne bo zgodilo."«

A. CAMILLERI, *Il Tempo*, LA STAMPA, 24. maja 2003

POTS – ZAKLJUČNI IZPIT NA VIŠJIH SREDNJIH ŠOLAH

NALOGA IZ SLOVENŠČINE (Za vse smeri: redne in eksperimentalne)

»...Samo na makroskopski ravni gre čas vedno iz preteklosti v prihodnost. Na mikroskopski ravni pa lahko delci materije svojo pot obrnejo in se vračajo iz prihodnosti v preteklost ter postanejo protidelci antimaterije. Delci, ki sovpadajo s svojimi protidelci, kot na primer fotoni, ki sestavljajo svetlobo, morajo tako mirovati v času. In uničenje, ki ga povzroči srečanje med delcem in njegovim protidelcem, je samo videz, s katerim se nam snov predstavi, to je sprememba smeri nekega delca na njegovem časovnem potovanju.«

P. ODIFREDDI, *Feynman genio e buffone*, LA REPUBBLICA, 5. decembra 2003

»Zgodovina se začne točno tam, kjer se konča naravni čas, ciklični čas povračanja kozmičnih in naravnih dogodkov. Zgodovina pa uteleša čas človeka v odnosu do drugih, ko pripoveduje o sebi, ko ureja spomin na svojo družbeno preteklost, ko gradi kulturno podlago za svojo premoč.«

P. BEVILACQUA, *Sull'utilità della storia*, Rim, 1997

»Zgodovina, kot jo mi pojmuje, je pripoved o vrsti dogodkov, postavljenih v Čas. In če odmislimo Čas, vprašanje ne spada več v nalogo zgodovinarja, ampak kvečjemu mistika, teologa, preroka, vrača. Zgodovina je v Času, toda ni Čas... Zgodovina je pripoved ... in pripoved (s pripovedovanim dogodkom) je v Času. Toda kaj je Čas?... poznamo nekatere navade tega skrivnostneža: nepovratnost (ki pa ni gotova), njegov odnos s prostorom, njegovo relativnost. In predvsem smo se naučili meriti čas, vsaj nekatere čase: letne čase, različne koledarske čase, ki smo si jih izmislili, ter astronomski čas, sestavljen iz svetlobnih let. Ne poznamo obraza tega sopotnika našega bivanja, o katerem ne vemo, ali živimo mi v njem ali on v nas. Ne vemo, kakšen je videti ... Vse v Času. Naše celo življenje v Času. Toda v teku časa pride do dogodkov, ki povzročajo nesporazume. Zaradi njihove pomembnosti (...) se nam dozdeva, da lahko naše prigode in zgodovino istovetimo s časom. Vsebina postane tako posoda... Zdi se, da ti dogodki niso proizvodi Časa, temveč da Času ukazujejo, ga usmerjajo, si ga lastijo, se ga polastijo. Kot da bi se z njimi (ali zaradi njih) Čas ustavil in bi bilo torej nujno ga spet spraviti v tek, spet naviti uro...«A. TABUCCHI, *Dopo il muro*, LA REPUBBLICA, 2. oktobra 2003

»(Obstaja) ... skoraj negibna zgodovina, zgodovina človeka v odnosu z okoljem, ki ga obdaja; zgodovina, ki teče in se spreminja počasi, se večkrat vrača nazaj v vedno novih ciklih... Nad to negibno zgodovino pa zgodovina, ki teče v počasnem ritmu: lahko bi jo imenovali, če izraz ne bi bil že izrabljen, družbeno zgodovino, zgodovino skupin in grupacij...(Obstaja) končno, tradicionalna zgodovina, ali če hočemo, zgodovina ne v odnosu do človeka, temveč v odnosu do individuuma... Zgodovina s kratkimi, naglimi, živčnimi nihaji...Najzanimivejša, najbolj človeška in tudi najnevarnejša...Tako smo prišli do razstavitve zgodovine v več plasti, ali če hočemo, do določitve različnih časov v zgodovini: zemljepisnega, družbenega in individualnega časa. Ali, če vam je ljubše, do razstavitve človeka v vrsto osebnosti.«

F. BRAUDEL, *Civiltà e imperi del Mediterraneo nell'età di Filippo II*, 1949, Predgovor

»Kaj je problem današnjega človeka? Nedvomno ta, da bi "odpravili čas". Da bi se ljudje lažje razumeli. In da bi razumeli tudi vse, kar se tragičnega dogaja v vsakdanjem življenju." Nasos Vagenàs se poslužuje poezije, zato da ga popelje daleč od časa... Vi pišete pesmi, ker želite, kot imate navado trditi, "odpraviti čas". Vam je to uspelo? Od kod izvira ta potreba? " Človek želi preseči samega sebe, to je življenjska izkušnja, ki vodi vsa naša dejanja. Poezija je ena od višjih oblik, ki omogočajo to izkušnjo. Druga je religija; to je višja oblika – in to trdi nekdo, ki ni zelo veren -, ker nas popelje k božjemu, k samemu Bogu. Sicer pa, če se vrnemo k poeziji, tema časa je neka konstanta. Kar povejmo, da je na dnu vsake umetnine ta želja po preseganju človeških omejitev, ki se materializirajo v časovnem prostoru."«

F. DAL MAS, *Con Ulisse al tempo dei kamikaze* – Intervju z grškim pesnikom Vagenasom, L'AVVENIRE, 18. januarja 2004

»Kako dolgi, brezkončni so bili otroški dnevi! Ena ura je bila vesolje, cel vek, ki ga je enostavna igra napolnjevala kot deset dinastij. Zgodovina je stala na mestu, stagnirala v tisti večni igri... Tisti čas je bil res zelo dolg, ustavljen, poln stvari, vsakršnih stvari in, na določen način, skoraj večni, kot čas zemeljskega raja,

POTS – ZAKLJUČNI IZPIT NA VIŠJIH SREDNJIH ŠOLAH

NALOGA IZ SLOVENŠČINE (Za vse smeri: redne in eksperimentalne)

ki je obenem mit otroštva in večnosti. Nato pa se čas skrajša, najprej počasi, v mladih letih, nato vedno hitreje, ko objadramo rtič tridesetih let, ki zapira široki brezbrežni ocean zrelih let. Dejanja se kopičijo, dnevi bežijo, eden za drugim, in ni časa, da bi si jih ogledali, prešteli, videli, saj so že zbledeli in pustili v naših rokah prgišče pepela. Kdo nas je zapodil iz raja? Kateri greh in kateri angel? Kdo nas je prisilil, da tečemo brez počitka, kot hitri pešci na manhattanskem pločniku? Ali se objektivni čas po neki svoji matematični krivulji postopoma skrajšuje, dokler se ne skrči na nič v smrtni uri?... Ko se dokončno ustavimo in pride smrt, postane čas tako neskončno hiter, da je, kot da bi bil spet negiben, in vrnemo se v drugo večnost, ki je morda tista, iz katere smo prišli in ki je morda nič.«
C.LEVI, *Ura*, 1950

TIP C – ZGODOVINSKA NALOGA

Slovenci v Avstroogrskem cesarstvu.

Kandidat naj prikaže politični in družbeni položaj Slovencev od pomladi narodov do konca 1. svetovne vojne.

TIP D – SPLOŠNA NALOGA

Načelo zakonitosti – ta splošno sprejeta vrednota - je večkrat prekršeno, kar povzroča posebno med mladimi socialno nelagodje in nemir.

Pri razvijanju te teme vzemi v pretres načine, s katerimi bi razni družbeni organizmi mogli pospeševati kulturo legalnosti. To bi prispevalo k oblikovanju zavestnih državljanov in bi pomagalo mladim, da izberejo življenjsko pot po navdihu vrednot solidarnosti in pravičnosti.

Za nalogo ima kandidat največ šest ur časa.

Dovoljena je uporaba slovarja in pravopisa.

Nihče ne sme zapustiti poslojja pred potekom treh ur od narekovanja naloge.